

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 2/2013 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om Rättspolitiska forskningsinstitutet och av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 februari 2013 regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om Rättspolitiska forskningsinstitutet och av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (RP 184/2012 rd) till förvaltningsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Leena Kuusama och konsultativ tjänsteman Arne Kinnunen, justitieministeriet

- överdirektör Tapio Lappi-Seppälä och forskare Ville Hinkkanen, Rättspolitiska forskningsinstitutet.

Dessutom har skriftliga utlåtanden lämnats av

- inrikesministeriet, polisavdelningen
- inrikesministeriet, gränsbevakningsavdelningen
- social- och hälsovårdsministeriet
- dataombudsman Reijo Aarnio
- Brottspåföljdsverket
- Helsingfors tingsrätt
- Riksåklagarämbetet
- Institutet för hälsa och välfärd.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om Rättspolitiska forskningsinstitutet utökas med en bestämmelse om forskningsinstitutets rätt att, oberoende av sekretessbestämmelserna och domstolarnas sekretessförordnanden, utan avgift få sådan information av domstolar och vissa myndigheter som behövs för institutets forsknings- och uppföljningsuppgifter. Dessutom ska lagen innehålla bestämmelser om forskningsinstitutets rätt att upprätta forskningsregister, om förbud mot att uppgifter som har samlats in för forskningsinstitutets bruk lämnas ut för användning vid besluts-

fattande i enskilda ärenden och om forskningsinstitutets rätt att för forskning lämna ut sekretessbelagda uppgifter till andra forskningsinstitut. En ny uppgift för forskningsinstitutet blir att förvalta forskningsregister.

Enligt förslaget ska lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet kompletteras med en bestämmelse om sekretess för uppgifter som Rättspolitiska forskningsinstitutet samlat in för forskningsändamål.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Regeringen föreslår att lagen om Rättspolitiska forskningsinstitutet (1139/2007) utökas med bestämmelser om forskningsinstitutets rätt att trots sekretessbestämmelserna få sådan information av domstolar och vissa myndigheter som behövs för institutets forsknings- och uppföljningsuppgifter. Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, nedan offentlighetslagen) kompletteras med en bestämmelse om sekretess för information som Rättspolitiska forskningsinstitutet samlat in för forskningsändamål. Hittills har institutets tillgång till information varit beroende av tillstånd och tillståndsprövning i enskilda fall. När lagändringarna trätt i kraft kommer tillgången till information inte längre att bygga på forskningstillstånd utan på begäran om information utifrån bestämmelserna i lagen.

Rättspolitiska forskningsinstitutet ska enligt lagen bedriva oberoende rättspolitisk forskning med beaktande av justitieministeriets och samhällets informationsbehov, följa de rättsliga förhållandena och brottsligheten samt utföra analyser och rapportera om utvecklingen inom dessa områden. Det ska producera basuppgifter om brottsligheten och de rättsliga förhållandena till grund för den rättspolitiska planeringen, lagberedningen och det rättspolitiska beslutsfattandet på området. Som enda statliga sektorforskningsinstitut bedriver det grundforskning i straffrättsliga påföljder, straffpraxis och återfallsbrottslighet samt kriminologisk grundforskning.

Utskottet anser att propositionen är lämplig och angelägen. Lagändringen ska ge forskningsinstitutet bättre möjligheter att klara av sina lagfästa uppgifter. Det administrativa arbetet med forskningstillstånd minskar både på institutet och på de myndigheter som ingår i tillämpningsområdet, framför allt domstolarna. Med de restriktioner som anges i lagen får institutet i enlighet med ett ömsesidigt samarbetsavtal lämna ut information för vetenskaplig forskning till in-

rättningar eller sammanslutningar som bedriver vetenskaplig forskning. Det underlättar för forskningsprojekt som genomförs i samverkan med andra forskningsinstitut. Utifrån en utredning finns det från dataskyddssynpunkt ingenting att invända mot institutets rätt att få sekretessbelagda uppgifter, upprätta register som används inom forskningen och lämna ut information till andra forskningsinstitut. Utskottet anser att propositionen på behörigt sätt samordnar behoven av informationsförsörjning i samhället och skydd för personuppgifter.

Ärenden som gäller tvångsmedel

Enligt 4 a § 1 mom. 4 punkten i lagförslag 1 har forskningsinstitutet rätt att av domstolarna få uppgifter om behandlingen av mål och ärenden vid domstolarna och om rättegångshandlingar och avgöranden, med undantag för de uppgifter i rättegångshandlingarna som gäller domstolens överläggning. Rättigheten gäller bland annat tvångsmedel som behandlas i domstolen.

Utskottet har uppmärksamgjorts på att alla tvångsmedel bör undantas från den lagfästa rätten att få information eller att rätten åtminstone bör vara begränsad i fråga om hemliga tvångsmedel. Enligt 8 punkten som gäller polisens och gränsbevakningsväsendets register är uppgifter om informationskälla och hemliga tvångsmedel explicit undantagna från rätten att få information.

Men enligt en utredning blir det betydligt svårare för forskningsinstitutet att klara av sina forskningsuppgifter om tvångsmedel som behandlas i domstol helt och hållet undantas från rätten att få information. Även om uppgifterna om tvångsmedel som använts blir offentliga efter domstolsbehandlingen, är uppgifter om tvångsmedel i register som förvaltas av myndigheter såsom Rättsregistercentralen sekretessbelagda enligt 24 § 27 punkten i offentlighetslagen. Forskningsinstitutet får informationen i första hand ur Rättsregistercentralens register, så bestämmelsen måste också omfatta uppgifter om tvångsmedel som är offentliga i domstolarna.

Utskottet påpekar att de uppgifter om hemliga tvångsmedel som polisen har i sina register är avsevärt mer omfattande än de uppgifter som finns i rättegångshandlingarna. Polisens personregister innehåller detaljerade uppgifter om utredningsspår och taktiska och tekniska metoder, så därför är avgränsningen motiverad i fråga om polisen. Rättegångshandlingar, alltså ansökningar och avgöranden, innehåller däremot inte lika omfattande information om hemliga tvångsmedel som tillgripits.

Institutet ska inte få uppgifterna i realtid, utan i efterhand på begäran. När det gäller forskningen behöver institutet enligt utskottets uppfattning inte information om tvångsmedelsärenden som nyligen väckts. I praktiken går det att undersöka användningen av hemliga tvångsmedel först när användningen de facto har upphört. De uppgifter som institutet begär från domstolarna gäller alltså till största delen ärenden som redan avgjorts och där den som berörs av tvångsmedlet har blivit underrättad om användningen av tvångsmedlet. Intresset av att hemlighålla informationen är alltså inte längre detsamma som i polisens fall.

Tillgången till information kan ändå inte utslutande gälla avslutade mål, för tvångsmedelsärenden kan formellt vara anhängiga i många år. En sådan här avgränsning kan leda till en missvisande bild av hur omfattande användningen av tvångsmedel är och vad som karakteriserar den.

Utskottet vill också peka på betydelsen av ändamålsbundenhet enligt 7 § i personuppgiftslagen (523/1999). Forskningsinstitutet får använda informationen endast för att sköta sina forsknings- och uppföljningsuppgifter. Behandlingen anses enligt propositionen strida mot ändamålet om den t.ex. stör förundersökningen eller polisundersökningen. Utskottet upprepar att det inte har framförts några invändningar mot bestämmelserna i dataskyddshänseende.

Följaktligen anser utskottet att bestämmelserna enligt propositionen är motiverade.

Rättspsykiatriska sinnesundersökningar

Enligt 4 a § 1 mom. 9 punkten i lagförslag 1 har forskningsinstitutet rätt att av Institutet för hälsa och välfärd få uppgifter om bland annat rättspsykiatriska sinnesundersökningar. Enligt motiven till paragrafen är avsikten med bestämmelsen inte att utvidga det område som institutet samlar in uppgifter från. Utskottet föreslår att ordet sinnesundersökning ändras till utlåtande om sinnestillstånd. Den här formuleringen uttrycker tydligare att rätten till information inte gäller journalhandlingar som används för att upprätta utlåtanden om sinnestillstånd.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 2 utan ändringar och

godkänner lagförslag 1 enligt propositionen men 4 a § med följande ändringar:

4 a §

Forskningsinstitutets rätt att få uppgifter

Forskningsinstitutet har oberoende av sekretessbestämmelserna, domstolarnas sekretessförordnanden och andra begränsningar i fråga om erhållande av information rätt att på begäran utan avgift få sådana uppgifter som behövs för institutets forsknings- och uppföljningsuppgifter enligt följande:

(1—8 punkten som i RP)

9) av Institutet för hälsa och välfärd uppgifter om rättspsykiatriska *utlåtanden om sinnestillstånd* och om farlighetsbedömningar,

(10 punkten som i RP)

(2—4 mom. som i RP)

FvUB 2/2013 rd — RP 184/2012 rd

Helsingfors den 15 mars 2013

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Pirkko Mattila /saf
vordf. Maarit Feldt-Ranta /sd
medl. Heikki Autto /saml
Jussi Halla-aho /saf
Reijo Hongisto /saf
Risto Kalliorinne /vänst
Mika Kari /sd
Elsi Katainen /cent

Timo V. Korhonen /cent
Markus Lohi /cent
Outi Mäkelä /saml
Tapani Mäkinen /saml
Osmo Soininvaara /gröna
ers. Anne Holmlund /saml
Anu Urpalainen /saml.

utskottsråd Minna-Liisa Rinne.